

%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20
%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B
0....pdf?Sequence=1&isallowed=y

[6] Завальнюк С. Юридична лімологія: традиції та інновації в правовому розумінні кордонів. Юридичний вісник. 2013. №2. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v3_2013/20.pdf

Ключові слова: морфологія, морфологія спадщини, правова спадщина, структура правової спадщини, система правової спадщини.

Keywords: morphology, morphology of heritage, legal heritage, structure of legal heritage, system of legal heritage.

Кравченко Сергій Петрович

Національний університет «Одеська юридична академія»

доцент кафедри загальної теорії права та держави

кандидат юридичних наук, доцент

ГАРМОНІЗАЦІЯ КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: МОВНИЙ АСПЕКТ

Первинний процес, який безпосередньо здійснюється при проникненні в правову реальність, правову систему, законодавство, полягає в утворенні юридичних понять і категорій. Онтологічна єдність мови і права отримує прояв в процесі відображення правової дійсності у словесно-знаковій формі. Процес формування категоріального апарата юриспруденції має свої послідовні стадії та елементи. І первинність у стадіальному положенні надається, безумовно, мові. В правовій сфері концепти можуть бути визначені стосовно як до позитивного права, так і реалій соціально-правової дійсності. У процесі репрезентації різних

правових об'єктів і явищ, у ході розумових міркувань та мовного їхнього відображення відбувається формування концептів, концептуальних позицій, правових категорій. Даний процес досить складний і багатогранний, оскільки спирається на часто суперечливі правила й формули, специфіку праворозуміння, а також на вкрай мінливі форми поведінки людей і явища соціально-економічного, психологічного, лінгвістичного, етичного порядку.

Гармонічність і точність термінологічної (категоріальної) бази юриспруденції необхідна. Саме щоб усунути можливі неточності в термінології формулюються визначення (дефініції). Але й найточніше визначення часто (особливо відносно юриспруденції й етики) не в змозі усунути коливань значення, які залишаються непомітними й приховано впливають на висновки у бік помилки. Не тільки певний термін, але й кожне з визначальних його слів звичайно здатні змінювати своє значення залежно від контексту та мети вживання. Поняття здатне висувати щоразу на перший план іншу рису, - ту, яка потрібна для наших цілей, - і цим змінювати свій зміст. Та або інша річ перебуває в незліченних відносинах з іншими речами. І щораз у мисленні відбувається висування в більшій або меншій мірі чи одного чи іншого із цих відносин, ігноруючи інші. Наприклад, поняття «власність», на яке люди дивляться в різних випадках з різних точок зору: воно має значення певної сили в економічному житті, різну роль у політичній сфері, у суспільному житті, у родині, у релігійних поглядах. У більш вузькому юридичному змісті воно може мати значення або 1) формального поняття, що постає в певному відношенні до понять закону, права, обов'язків, володіння та ін., або 2) реально-юридичного, тобто поняття певної реальної юридичної сили, що залежить від сукупних умов цивільного обороту країни, що й міняє своє значення не тільки зі зміною формальної норми, але й зі зміною культури, ідеології, економіки й інших умов життя в державі. Такою подвійністю відрізняються багато

понять і категорії юриспруденції: закон, обов'язки, права. Закон є або тільки *формальна норма*, незалежно від її життєвого значення, або *реальне поняття* – життєва формула, дійсне значення якої залежить від того, як підтримує її правосвідомість і моральна дисципліна суспільства.

Правові категорії (визначення) утворюються як результат узагальнення історичного розвитку пізнання права та юридичної практики. Як універсальні правові поняття, що є вищим рівнем наукового узагальнення, правові категорії утворюють головний і вихідний компонент пізнавального інструментарію юриспруденції. Як форма логічного мислення правові категорії розкривають внутрішні істотні сторони правових явищ, поєднують поняття і юридичні ситуації, виходячи із загальних ознак складових їхніх елементів, формуючи цілісне праворозуміння. Жодна норма законодавства не може бути зрозумілою правильно, у всій її повноті й з усіма наслідками, якщо не мати точного й правильного розуміння юридичних понять, які її складають.

Визначення правової категорії полягає в тому, щоб передати зміст слова, яким ця категорія позначається відповідно до елементів, які ця правова категорія містить. І в цьому випадку формування визначення правової категорії включає два аспекти: змістовний і формальний, тобто відбиває матеріальний склад тієї або іншої категорії, а також формальний, передаючи за допомогою мови, змістовне навантаження терміна. При цьому правничі категорії мають тільки таке значення, яким їх наділяють правові реалії.

Правничі категорії не існують поза правовою реальністю, поза наукою про право, або навіть поза позитивним правом. Вони являють собою результат і формальне вираження правового розвитку, наукового пізнання правових реалій, юридичної практики й існують для кращого розуміння й застосування права, для поліпшення самої правової системи.

Використання правничих категорій дозволяє збільшити раціональність і цілісність права, полегшити процес правозастосування. У цьому аспекті, особливе значення при формальному відбитті правового явища, факту в тієї або іншій правничій категорії, набуває мова права.

Категорії юриспруденції характеризуються властивістю загальності та певної поза суб'єктності, відображають правові реалії у властивих їм мовних формах вираження свого змісту. Ця обставина вимагає вибір специфічного способу термінологічного вираження даних форм, що виключає можливість невірної (двозначної) тлумачення значеннєвого змісту правової категорії. Тим більше це важливо, коли мова йде про законодавця, що враховує внутрішній зв'язок і залежність між правовими явищами, поняттями й категоріями, що нерідко йде шляхом: від явища до поняття (категорії), а від нього до терміна.

Мова та системна будова права виступають його своєрідною внутрішньою формою. Це яскраво отримує прояв, наприклад, при розгляді двох мовних прошарків закону. Перший - утворюють наукові поняття й категорії, в основі другого- лежать власно правничі категорії, що відрізняються більшою стабільністю, ніж поняття в юридичній науці, тому що вони незмінні, поки діє закон, але вони також повинні бути результатом наукового пізнання. Свою функцію мова в законі виконує через логіко-формальні мовні засоби: лексичні, граматичні, семіотичні. Ці засоби підпорядковані головній ідеї – правильному, точному, гармонійному, з точки зору логіки, вираженню основних юридичних понять, категорій і термінів. У свою чергу самі категорії права можна розглядати як своєрідні правові та логіко-мовні феномени.

Мова права повинна теоретично збігатися з повсякденною мовою. Однак при цьому вона повинна бути одночасно більш точною, з дотриманням вимог, які пред'являє техніка побудови й використання юридичних концептів, категорій, механізмів, приписів і міркувань.

Визначення мови як «системи знаків», а семіотики як «теорії знаків» відкрило шлях для розвитку «юридичної семіотики». Саме остання може бути орієнтована на логічну формалізацію приписів та положень, яка характерна для правової сфери, або на побудову граматики права, під якою розуміється сукупність правил, що регулюють створення й тлумачення тих дискурсів і практик, які мають юридичну значимість. І в цьому випадку слід говорити не тільки про вивчення та пізнання слів, але й про створення концептуальної структури мови права, звертаючи особливу увагу на:

- *національний характер*, який є домінуючою рисою термінів, понять і категорій юриспруденції, оскільки останні покликані описати й пояснити те індивідуальне й однократне, яке визначається поняттям правова реальність того або іншого народу в ту або іншу епоху його історії;

- *полісемічні риси* мови права, оскільки остання покликана відображати нескінченно різноманітні явища правової дійсності, терміносистема повинна бути досить пластичною;

- *мовну самотійність* при відображенні того або іншого юридичного явища, оскільки саме цей критерій дозволить більш гармонічно, точно, послідовно й лаконічно виразити правову ідею, правило, формулу;

- *мова права глибоко метафорична*, і це впливає на правове мислення, формулювання та сприйняття категорій юриспруденції. Багато правових явищ (наприклад, «право») розуміються нами метафорично та антропоцентрично.

У сфері права, де бездоганна чіткість нормативних правил і приписів є гарантією справедливості та правової безпеки, слово й формула виявляються обов'язковими учасниками процесу вираження концептів, категорій та юридичних правил. Слово, яке виражає правову категорію (концепт), формула, що відбиває її внутрішню структуру й можливість комбінації з іншими категоріями з метою формування більш цілісної системи - це логіко-мовні інструменти, які необхідні для зв'язку юридичних

понять, категорій, норм і суджень. Таким чином, слід визнати особливу роль мови права, що забезпечує функціонування не тільки юридичної техніки, але й можливість спеціального способу вираження юридичної ідеї та правової реальності.

Ключові слова: мова права, гармонізація, правничі категорії, правова реальність, категоріальний апарат, сфера права, юриспруденція.

Key words: language of law, harmonization, legal categories, legal reality, categorical apparatus, sphere of law, jurisprudence.

Serebro Mykhailo Volodymyrovych

National university "Odesa Law Academy",

Associate Professor of the Department of General Theory of Law and State,

Candidate of Law, Associate Professor

THE POTENTIAL OF TRIANGULATION IN LEGAL SCIENCE

Monism, traditionalism and conservatism of the methodological base of jurisprudence are now a thing of the past. Modern methodological optics is beginning to be associated with other defining markers: post-non-classical [8], multidisciplinary, polyparadigmality, mixed methodologies, innovation [5], as well as triangulation.

Today, completely new research projects are increasingly being approved. For example, the direction of "naturalization of law" is actively developing, which means the use of research results of such sciences as medicine, sociology, psychology, biology, etc. This makes it possible to productively solve problems related to issues of free will, motivational and emotional processes, the correlation between the activity of the human brain and legal behavior (legal or illegal), etc. Argued attempts to study law from the standpoint of exact sciences